

مروری بر

طراحی مسجد

بر اساس آیین و فرهنگ ایران اسلامی

زیر نظر دکتر احمد پیرزاد کوچک خوشنویس

نگارش: سمیه دارویی

چاپ اول

بهار ۱۳۹۸

مروری بر طراحی مسجد

براساس آیین و فرهنگ ایران اسلامی

مؤلف: سمیه داوودی

زیر نظر: دکتر احمد میرزا کوچک خوشنویس

ناشر: سخنوران

صفحه آرای و طراحی جلد: سمیه داوودی

سال و نوبت چاپ: ۱۳۹۸ - اول

شمارگان: ۱۵ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۱۵-۳۸۷-۸

سرشناسه: داوودی، سمیه، ۱۳۶۶ خرداد - : عنوان و نام پدیدآور: مروری بر طراحی مسجد بر اساس آیین و فرهنگ ایران اسلامی مؤلف سمیه داوودی؛ ناظر علمی احمد میرزا کوچک خوشنویس؛ مشخصات نشر: تهران: سخنوران، ۱۳۹۸؛ مشخصات ظاهری: ۱۶۶ص.؛ شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۱۵-۳۸۷-۸؛ وضعیت فهرست نویسی: قیفا؛ یادداشت: کتاب حاضر برگرفته از مطالعات پایان نامه «شناسایی شیوه‌های معماری مساجد با عنوان "طراحی مسجد و میدان گلشهر کرج" است؛ موضوع: مسجد گلشهر کرج - موضوع: معماری مساجد - ایران - کرج - نمونه پژوهی؛ موضوع: Mosques architecture -- Iran -- Karaj - Case studies - موضوع: معماری اسلامی - ایران - کرج - نمونه پژوهی؛ موضوع: Islamic architecture -- Iran -- Karaj - Case studies - موضوع: معماری اسلامی - ایران - کرج - نمونه پژوهی؛ موضوع: Iran -- Case studies Islamic architecture - : شناسه افزوده: میرزا کوچک خوشنویس، احمد، ۱۳۳۷ - : رده بندی کنگره: ۴۶۷۰NA؛ رده بندی دیویی: ۲۰۹۵۵۱۲۵۲/۷۲۶؛ شماره کتابشناسی ملی: ۵۶۷۷۷۲۰

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای مؤلف محفوظ می‌باشد.

قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان

تهران، میدان انقلاب، خیابان کارگر شمالی، بعد از فرصت، شماره ۱۴۰۷
تلفن: ۰۶۶۴۷۶۳۰۶ - ۰۹۱۹۳۶۱۶۶۱۳ (svnpub@gmail.com)

در سراسر جغرافیا و تاریخ هنر، هنرمندان و معماران بیش از دیگر مردمان، در بیان مقصود خویش از فلسفه، حکمت و ادبیات بهره جسته اند. ما نیز به رسم پیشینیان خویش، سخن را با ابیاتی از مولانا، عارف و شاعر پارسی گوی ایرانی آغاز می کنیم. آن جا که می فرماید:

خوش باش که هر که راز داند داند که خوشی، خوشی کشاند
شیرین چو شکر تو باش شاکر شاکر هر دم شکر ستاند
(مولوی، دیوان شمس، غزل ۷۱۲)

شاعر در این ابیات رمز آلود، از راز زندگی و کلید موفقیت سخن می گوید که همانا خوشی آدمی و شاکر بودن اوست، زیرا خوشی، خوشی کشاند و شاکر شکر ستاند. نتیجه آن که در گذرگاه زندگی، انسان باید همواره به احساس خویش توجه نهاده و از طریق قطب نمای احساس، فکرش را راهنمایی و کنترل نماید تا طبق قانون و راز پیش گفته، به مدد احساس شیرین خویش که نمایانگر فکر و اندیشه ای خوش است، از شیرینی زندگی بهره مند گردد.

اینجاست که شاید نفس حارم پیش از پیش نمایان می شود؛ معماری یکی از واقعیت های زندگی انسان یا به عبارتی، ظرف زندگی اوست که می تواند بر فکر و احساس انسان تأثیر نهاده و در نتیجه، زندگی او را تلخ یا شیرین نماید. پس، بی گمان یکی از مهم ترین اهداف حقیقت ماری آن است که احساس خوشایند انسان را برانگیخته و او را به سطوح بالای انرژی اعم از عشق و شکرگزاری سوق دهد تا رواند به شیرینی راستین و حقیقت مطلق دست یابد.

ره آسمان درونست پر عشق را بجنان
پر عشق چون قوی شد غم نردان نماند
(مولوی، دیوان شمس، غزل ۷۷۱)

و مسجد مکانی است که به سبب خصوصیات و ویژگی هایش که پیش تر از آن سخن خواهیم گفت، از این قابلیت برخوردار است که علاوه بر ایجاد شرایط آسایش جسم و آرامش جان، احساس عشق و شکرگزاری را در انسان برانگیزد که خود مقدمه ایست بر حضور قلب نمازگزار و نماز و راز و نیاز با خالق یکتا و بدین ترتیب، وی را در پیمودن مسیر تکامل و تحقق هدف والای آفرینش یاری نماید، به شرط آن که معمار به نقشه راه مستقیم (صراط المستقیم) آگاه بوده و بر روش و چگونگی انجام آن مسلط باشد.

کتاب حاضر کوششی است که در راستای طراحی چنین مسجدی، به شناخت و بررسی مسجد بر اساس آیین و فرهنگ ایران اسلامی می پردازد تا از این رهگذر، به حقیقت معماری مسجد دست یافته و نتایج آن را در اختیار جامعه طراحان و دانشجویان معماری قرار دهد.

لازم به ذکر است این کتاب برگرفته از مطالعات پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده دوم، سمیه داوودی با عنوان «طراحی مسجد و میدان گلشهر کرج» است که در دانشگاه سوره تحت نظارت و راهنمایی نگارنده اول، آقای دکتر احمد میرزا کوچک خوشنویس در شهریور ماه ۱۳۹۷ خورشیدی دفاع شده است و با تشویق استاد راهنما و درخواست دانشجویان رشته معماری و به ویژه معماری اسلامی، در پی انجام کست افزودهای لازم، قوت یافته و به امید بهبود طراحی معماری مساجد، به زیور چاپ آراسته گردید. امید آن است که با ارسال نظرات، پیشنهادات و انتقادات خود از طریق آدرس الکترونیکی art.somayyeh.davoudi@gmail.com ما را در بهبود این اثر یاری رسانید.

www.ketab.ir

فصل اول: مقدمه

۱۸	۱-۱- بیان مسأله
۱۸	۲-۱- پیشینه تحقیق
۱۹	۳-۱- اهداف و ضرورت تحقیق
۲۰	۴-۱- فرضیه و سوالات کلیدی تحقیق
۲۱	۵-۱- روش تحقیق
۲۲	۶-۱- نتایج تحقیق

فصل دوم: مطالعات نظری

۲۶	۱-۲- مقدمه
۲۶	۲-۲- معماری
۲۷	۳-۲- دین و معماری اسلامی
۲۸	۴-۲- فرهنگ و معماری ایرانی در دوره اسلامی
۲۹	۵-۲- مسجد
۳۳	۶-۲- نیایش
۳۴	۱-۶-۲- نیایش از دیدگاه آیین اسلام
۳۵	۲-۶-۲- نیایش از دیدگاه ادب و عرفان ایرانی
۳۵	۱-۲-۶-۲- فردوسی
۳۶	۲-۲-۶-۲- عطار
۳۷	۳-۲-۶-۲- مولوی
۳۹	۷-۲- نماز

فصل سوم: مطالعات تاریخی، فرهنگی و اجتماعی

۴۲	۱-۳- مقدمه
۴۲	۲-۳- کعبه
۴۹	۳-۳- سرآغاز مسجد
۵۰	۴-۳- سیر تحول تاریخی الگوی مسجد ایرانی

۵۰	 ۱-۴-۳ گونه شبستانی یا چهل ستونی
۵۱	 ۲-۴-۳ گونه گنبدخانه ای
۵۲	 ۳-۴-۳ گونه ایوانی
۵۲	 ۴-۴-۳ گونه چهار ایوانی گنبددار
۵۵	 ۵-۴-۳ گونه تنبی شکل
۵۶	 ۵-۳ اجزا و عناصر کالبدی مسجد
۵۶	 ۱-۵-۳ منار
۶۰	 ۲-۵-۳ ورودی
۶۴	 ۳-۵-۳ صحن
۶۶	 ۴-۵-۳ ایوان
۶۸	 ۵-۵-۳ گنبدخانه
۷۳	 ۶-۳ اجزا و عناصر غیر کالبدی مسجد
۷۳	 ۱-۶-۳ نور و رنگ
۸۱	 ۲-۶-۳ هندسه و اعداد
۸۸	 ۳-۶-۳ آرایه و تزیینات
۹۳	 ۷-۳ بررسی نمونه های موردی
۹۳	 ۱-۷-۳ نمونه های داخلی
۹۳	 ۱-۱-۷-۳ مسجد شیخ لطف الله اصفهان
۱۰۰	 ۲-۱-۷-۳ مسجد جامع شاه عباسی اصفهان
۱۰۷	 ۳-۱-۷-۳ مسجد دانشگاه تهران
۱۱۱	 ۴-۱-۷-۳ مسجد حضرت امیر (ع)
۱۱۶	 ۲-۷-۳ نمونه های خارجی
۱۱۶	 ۱-۲-۷-۳ مسجد، موزه مذهبی و مرکز فرهنگی اسلامی آلبانی
۱۲۱	 ۲-۲-۷-۳ مسجد دانشکده مطالعات اسلامی قطر

فصل چهارم: مطالعات سیاسی و اقتصادی

۱۳۰	 ۱-۴ مقدمه
۱۳۱	 ۲-۴ مکان یابی مساجد
۱۳۴	 ۳-۴ وقف و احکام فقهی مساجد

۱۳۴	۱-۳-۴ وقف
۱۳۴	۲-۳-۴ احکام فقهی
۱۳۴	۱-۲-۳-۴ احکام فقهی ساختمان مساجد
۱۳۴	۲-۲-۳-۴ احکام فقهی تزئینات مساجد
۱۳۵	۴-۴ طبقه بندی مساجد
۱۳۶	۵-۴ برنامه فیزیکی طراحی مساجد منطقه ای
۱۳۷	۶-۴ طراح مساجد
۱۳۸	۷-۴ الزامات قانونی
۱۴۰	۸-۴ الزامات و توصیه های عمومی
۱۴۱	۹-۴ الزامات و توصیه های طراحی معماری
۱۴۱	۱-۹-۴ مبانی نظری و سوا، طراحی
۱۴۱	۲-۹-۴ سازماندهی کلی طرح
۱۴۳	۳-۹-۴ کاربری و سطح اشغال
۱۴۵	۴-۹-۴ ارتباط فضاهای اصلی با فضاهای ثانویه و الحاقی مسجد
۱۴۵	۵-۹-۴ وضوخانه و آبریزگاه (سرویس بهداشتی)
۱۴۷	۶-۹-۴ سیمای مسجد
۱۴۸	۷-۹-۴ ملاحظات طراحی مسجد جهت شرایط بحران
۱۴۹	۱۰-۴ راهبردهای معماری مساجد در تراز انقلاب اسلامی

فصل پنجم: جمع بندی فصول گذشته و نتیجه گیری

۱۵۶	جمع بندی فصول گذشته و نتیجه گیری
-----	----------------------------------

فهرست منابع و مآخذ

- نگاره روی جلد: هنر گچبری ایرانی در مسجد جامع ساوه (<https://www.SekroArt.com>).
- نگاره پشت جلد: گره دوازده پایی ۱ (استاد شربانی، ۱۳۸۵: ۵۲).
- نگاره آغازین فصل اول: کتیبه آیات قرآنی مسجد شیخ لطف الله اصفهان (<https://www.khooger.com>).
- نگاره آغازین فصل دوم: چشم اندازی از مسجد مدرسه آقابزرگ کاشان (<http://akharinkhabar.ir>).
- نگاره آغازین فصل سوم: چشم اندازی از زیر گنبد مسجد شیخ لطف الله اصفهان (<https://www.pinterest.com>).
- نگاره آغازین فصل چهارم: چشم اندازی از شبستان مسجد شیخ لطف الله اصفهان (<http://www.siB.ir>).
- نگاره آغازین فصل پنجم: تزئینات مسجد جامع شاه عباسی اصفهان (<https://www.pinterest.com>).